

އައްސުލްޠާނުލްމާޟީ ޙަސަން އިއްޒުއްދީން (1 ވަނަ) ސިރީ ކުލަރަން މީބަ ކަށްތިރި ބަވަނަ މަހާރަދުން

ނަންފުޅު: އައްސުލްޠާނުލްމާޟީ ޙަސަން އިއްޒުއްދީން (1 ވަނަ)

ލާގި ނަންފުޅު: ސިރީ ކުލަރަން މީބަ ކަށްތިރި ބަވަނަ މަހާރަދުން

ބައްޕާފުޅު: އަލްވަޒީރު މުޙައްމަދު ފާމުލަދޭރި މަނިކުފާނު

މަންމާފުޅު: މުލަކަ އަތޮޅު މުލީ ހުޅުދޫ މުޙައްމަދުގެ ކުދި އާމިނާފާނު.

ބޭފުޅުން: މުޙައްމަދު މަނިކުފާނު (ފަހުން އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު މުޢިއްޒުއްދީން)، އިބްރާހީމް މަނިކުފާނު، ޙަޖީ މަނިކުފާނު (ފަހުން އައްސުލްޠާން ޙަސަން ނޫރައްދީން)

ރަސްކަންކުރެއްވި: 1173ހ - 1180ހ، (1759މ - 1767މ)، މުއްދަތު 7 އަހަރު

އައްސުލްޠާނުލްމާޟީ ޙަސަން އިއްޒުއްދީން، ނުވަތަ ދޮންބަންޑާރައިންނަރި، މާލެއަތޮޅު ހުރާ އަލްވަޒީރު ޙުސައިން ދަރަނަބަކުރުފާނުންގެ އަލްވަޒީރު މުޙައްމަދު ފާމުލަދޭރި މަނިކުފާނުންގެ ދޮން ޙަސަން މަނިކުފާނު ނުވަތަ ދޮން ޙަސަން މަނިކެވެ. މަލިކާޖު ގޭގެ ހުރާ ދޮންމަރުދަރު ފަޅުއަތޮ ބަކުރުފާނާއެވެ. ދޮންބަންޑާރައިންގެ އަނބިކަނބަލުންނަރި ފުރުފުރި ކަލާ ހަޖީބަކުރުފާނުންގެ އާމިނާފާނެވެ. ރަސްގެފައި އެންމެފަހުން ރަސްކަންކުރި ހުރާ ދަރިކަލުގެ ފުރުމަގި މިރަދުންނެވެ.

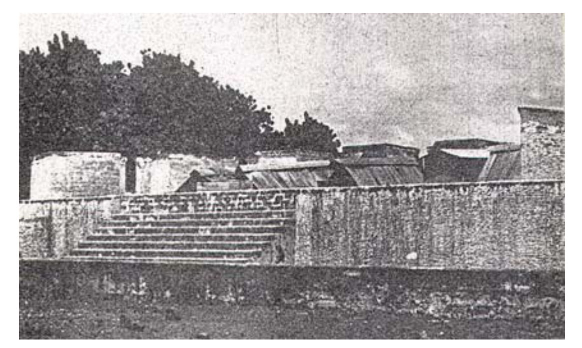
ހިޖުރައިން 981 ވަނަ އަހަރު ބޮޑުމަލާކުރާފުޅު ޕޯޗުގީޒުންގެ ހިބައިން ދިވެހިރާއްޖެ މިނިވަން ކުރެއްވިތާ 185 އަހަރު ފަހުން، މަލާބާރީންގެ (ކާފިރުންގެ) ހަމަލާކަރައް މިރާއްޖެ އައިސް، 13 ޝައްވާލު 1166 (20 ސެޕްޓެމްބަރ 1752) ގައި އޭރު ރަސްކަމުގައި އިންނެވި ރަދުން އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު އިމާދުއްދީން (ތިންވަނަ) ސިރީ ނަވަރަސަނަ ކީރިތި މަހާރަދުން އަތުލައިގެން ކަންނަންނޫރަށް ގެންގޮސް، މާލޭގައި އުޅުއްވި މީހުންގެ ފަރިކަން ހާއިމުކުރެއްވެވެ. މިކަން ހިނގުމަށް ދިމާވި ފަހުމަށް ހިޔާނާތްތެރިވި ބަ ދިވެހިން، އަލްފާޟިލް ޙަސަން މަޖީދުންގެ ބޮޑު ދަރިކަލުންކަމުގައިވާ އުރެދު މާލޭގައި ހުންނަވި ފަސޭހާރު ކަލޭގެފާނު މުޙައްމަދު ޝަމްސުއްދީނާއި އާނގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ، ހެޔޮބަ އަޙްމަދު މުޙްޔިއްދީން، ކަންނަންނޫރުން ސިޓީއެއް ފޮނުއްވައި، އަލިރާޖާއަށް ދިވެހި ރާއްޖޭގެ ވެރިކަން ހޯދަވައިދެއްވަން ވިދާޅުވުމުންނެވެ.

މާލެ ހިފުމަށް ނަވާކައި ދު ފުރައްދަ އޮޅު (ބޮޑު ދޮޅުކުޅަ އޮއް) އެން ހަސްފުރާމަގެ ތަކެއްޓާއި މަލާބާރީންގެ މީހުންނާ ހަތިޔާރާ ފުރުއްވިވައި، އޮމުރުން އައިސް ބަވަރުމަގެ 13 ވިޔާރު 9 ފުރިގެ ވަޑުވުމުގައި (ދެންދަރުން އަހަރެ 3 ޖެހިއިރު) މާލޭގެ ކަސްޖެހުމާ ތަވެރުލައި ހުއްޖާ ބަސްދަރަނާ ވަނީއެވެ. މާލޭގެ އެންމެން އެއިރު ތިބީ ނިދާފައެވެ. ރަސްކަލުގެ ކާއިލުތަރު (ގަސްޖެވަރު) ބަލަހައްޓާ މީހުންވެސް ތިބީ ނިދާފައެވެ. މަލާބާރީންގެ މީހުން އެމީހުންގެ ދިގުދޮނިގައި އައިސް މާލެއަށް ފައިބާ ކާއިލު ތިބިއަރަ ވަދެވެ. އެތަނުގައި ހިބި މީހުން މަރާ ބަޑިޖެހުމާ ހަރުކުރުން، ދުޝްމަނުންނާ ދުރަށް ވަޑައިގަތުމަށް ބޭނުންކަމުން، އުމަހިނދާކުރުމުގެ ޖާގަ ކަސްޖެހުމާން ވަޑައިގަތެވެ. ވަޒީރުންނާއި ރަސްކަލުގެ މީހުން ފުރުއްވައިގެން މަލާބާރީން ގަސްޖެހުމަށް ދުރާލައިވުމުން، ނާބަޑުފަދަގައި އެމީހުން ބަނޑުކަރުވިއެވެ. މިހެޅުގަސްޖެގައި އެތެރެކުރެއްވި ހުރި ހުރަހާ ގުޅައްވާގާއި ދަރާތިރީތާއި އަދި ފުރައަދާގެ ދޮބައިކޮށްލުއްބަ ގޮތަށް އެދަރާއިން ދިޔައެވެ. ދޫން ރަސްގެފާނު ބޮޑުރަހަރަ އެތެރެއިގެންނަވައިލިވުމެވެ. ނަމަވެސް މަލާބާރީން ދޫނުކުރީ ނުދެ ރަދުން އެމީހުންގެ ގޮތަށް ވަޑައިގަތުމުން ނުނިމި އަޅާން ނުދުނަ ކަމަށެވެ. އެމީހުންނާ ބައްދަލުކުރައްވަން ރަދުން ވަޑައިގަތުމުން، ރަދުންނާއި ރަދުންގެ ވާލި ޙަސަން މުޙައްމަދު މަނިކުފާނު ހިފައިގެން ގެންގޮސް އެމީހުންގެ އާޖެއަށް ލީއެވެ. މިޚަބަރުގެ އަރިހުގައި ބަޑުއް ވަޑިނުދުންވާސް ވަޑައިގަތެވެ. މިހިސާބުން މަލާބާރީންގެ އަނިޔާވެރި ވެރިކަން ރާއްޖޭގައި ފެށުނީއެވެ. ކުޑަދުވަސްކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި، އޮމުރުނޫނަނަ މާލެ ހިފުމުގައި އެހީތެރިވި ފާސީ މުޙައްމަދު ޝަމްސުއްދީނާއި އަޙްމަދު މުޙްޔިއްދީން ހެޔޮބަ މަސްހުނިވުމާއި މި ދެ ބޭފުޅުންނަށް ވަރަށް ބޮޑު އަނިޔާތަކެއް ފޯރައި އެބޭފުޅުން ކަސްތެރެ ފައިބައި ފަޅުމުކުރިކަމަށް ބޭނުނުވެއެވެ.

މިއަދުވެރިކަމުން ދިވެހި އުންމަތް ސަލާމަތްކުރެއްވީ ދޮން ޙަސަން މަނިކުފާނެވެ. އާދެ! ފަހުން އަލްމާޟީ ޙަސަން އިއްޒުއްދީން، ދޮންބަންޑާރައިންނެވެ. 3 ޖުމާދަލްއާޚިރު 1166 (7 އެޕްރީލް 1753) ވީ އާދީއްތަ ދުވަހުގެ ދެންދަރު، މަލާބާރީންގެ ވެރިކަމުގެ މަރުކަޒު ކަމަށް ހަދައިފައިވާ ވަށްދަރު ގަސްޖެހެމަށް ދޮން ޙަސަން މަނިކުފާނު، އާނގެ އެކުވެރިން ކަމަކަށްވާ ބަސްޖޭރި ޙަސަން ހިރިހަމައިދީ ކަލޭގެފާނާއި، ބުސައިން ގަދަހަމައިދީ މަނިކުފާނާއި، ދޮންބަސްޖޭރި ފަޅިއަތޮޅުކުރުފާނާއި، އާނާއާއި އެއްބަފާ ބުމަދު މަނިކާއި، މިބޭފުޅުންނަ ތަބައިވި މީހުންގެ ތެރެއިން ދުއިސައްތަ ހިތްވަރުގެ ދަޅު ފާރާކަޑައްކައި، ކާލިން އަޅުން ބަހެއް ސަލާމަތްކުރާން އެއްބަސްވިއެވެ. ދެން މަލާބާރީން ވަށްދަރު ގަސްޖެވަރު އަރިހުގައި ލިއްބައި، ނުވަ ފުރިގެ ވަޑުވުމުގައި، ދުނާޖޭ ވަޑުވުމުވަރުހުސް ދުނާޖޭ ދޮވާމީރާ ބަރަހަވައި ދުނާޖޭ ދޮރުވާރުވައި، ކާފިރުންގެ ގޮތުގައި އަބާ މިހަކާ ބަރުހަވައި ވަށްދަރު ގަސްޖެވަރުގެ ދަރަނަ ކޮޅުއްވިއްޔެވެ. ދެން އަބާދުވަސް ވަށްދަރު ގަސްޖެވަރަށް ފަރަވެގެއިގެން މަލާބާރީންނާ ހަނގުރާމަކަށް ކަރުވައި އަމުރުން ބަލިކަށްވާމިވެއެވެ. އޭގެ ފަހުއިން ބަޔަކު ފިލައިގެން ދިޔަ ނަމަވެސް ދިވެހިންނަން އޮޓި ނަސްޕަރު ލިބިފައިއެވެ. ދިވެހި ފަރިކުގެ ސަލާމަތްކުރަން އެންގި ފަރާތުން އެބަލާހު ކަރަރު މަދިން ރަސްކަމަށް އަޅާ މަލާބާރީންގެ ވެރިކަމުގެ ބަދަލުގައި ދޮންބަންޑާރައިން ކުރިމަތިލައްވައި ދިވެހިންނަށް ބަދަލުހިފެއްވިއެވެ.

ހިޖުރައިން 1166ހ. (1753މ.)، 1168 (1755މ.)، އަދި 1174 (1761މ.) މިއިން ކޮންމެ އަހަރަކު، ކަންނަންނޫރު އަލިރާޖާ ފޮނުއްވައިގެން އައި ދެ ހަމަލާތަކައި، މާލޭގެ ބަނދަރުން ފުރިގެން ބޮޑުދަނޑިވަޅު ތަރަކުރާއާ ދުވުދު ހިނދި ކޮންމެ

ހަނދުވަރުމަހުގެ ނިމުމަކީ، ދުރުސްމިނުން ބަލިފެނުން އުނބުރި ދިޔުމެވެ.

ނާޒޫބުރުޖު

އަލްޣާޒީ ޙަސަން ރަންނަބަނޑޭރި މަނިކުފާނުގެ ދުވަހުން އެއް ހިނދުމަކު، ހޮޅިންގެ އުނދަގޫތައް ބޮޑުވެގެން އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރެއްވުމަށްޓަކައި، ފަރަންސޯސިންގެ ސިފައިންގެ ބަޔަކު ގެންނަވައި، ދިވެހި ސަރުކާރުން ދެއްވާ މުސާރައެއްގައި އެބައިމީހުން ބޭއްވެވިއެވެ. ފަރަންސޯސި ސިފައިންނާއި ދިވެހިންނާއި ދެމެދުގައި ވެވުނު އެއްބަސްވުމުގައި، ރާއްޖެއަށް ގެއްލުންވާ ފަދަ ކަމެއް އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ކޮށްފިނަމަ، ދިވެހި ސަރުކާރުން އަދަބު ދެއްވާނެ ކަމަށް ފަރަންސޯސިން އެއްބަސްވެ، އެފަދައިން ޖިޔާ ސޮއިކުރެއެވެ. މިއެއްބަސްވުމުގައި ފަރަންސޯސިން ރާއްޖެގައި 4 އަހަރު ތިބެމަށާއި، އެތިބޭއިރު އެމީހުންގެ ދިރި ނާޒޫ ބުރުޖެއްގައި ނުވަމަށް ހުއްދަ ދެއްވިއެވެ. އޭގެ ފަހުން މިއެއްބަސްވުމާ ޚިލާފުވުމުން، އެބައިމީހުން އަނބުރާ ފޮނުއްވައިލެއްވިއެވެ.

މަލާބާރީންގެ އަރިދަރުން ދިވެހިރާއްޖެ ސަލާމަތް ކުރެއްވުމުން، ދިވެހި އުނދަގޫގެ ވަގުތު އަލްޣާޒީ ޙަސަން ރަންނަބަނޑޭރި މަނިކުފާނަށް ރައްދުވިއެވެ. އޭރު ދިވެހި ތަޚުތުގައި ރަސްކަލަކު ނުއޮތުމާއެކު، އެހިނދު މިރާއްޖޭގައި ކުރިއަށް ތިއްބެވި އިޚުތިޔާރުންނާއި ކަމުދާރީންނާއި ދިވެހި ރައްޔިތުން އެދުނީ ރަސްކަމަށް އިސްތިފާޤުވެގެންނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އަމިއްލަ އެކަމަކު ކުރުމުގެ އިންކާރުވެ. ޙަސަން ރަންނަބަނޑޭރި މަނިކުފާނު

ރަސްގެފާނު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގޮތުގައި، ދުކޮވެރިގެންނެވި އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު މުޢައްޒަމު އިމާދުއްދީނު އެއިރު ދުނިޔޭގައި ހުންނެވިއެވެ. މަލާބާރީން އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު އިމާދުއްދީނު ގެންދިޔުމަށް ފަހު، ޙަސަން ރަންނަބަނޑޭރި މަނިކުފާނު ރަސްކަމުގެ ކަންތައްތައް ހިންގެވުމަށް ދަތުރުފުޅެއް ދިޔައީ ބާޔަކާ ދެ ހަސްރަތް ބޮޑުބެރުގެ ނަންފުޅުގައެވެ. ފުރަތަމަ އިބްރާހީމް ރަސްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން ބަނޑާރީ ކަނބާފާނުގެ ނަންފުޅުގައެވެ. އޭގެ ފަހުން އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު އިމާދުއްދީނުގެ ތިބޭފުޅު ދަރިކަލުން ބަނޑާރީ ރަނި ކިލެގެފާނުގެ ނަންފުޅުގައެވެ.

1167 ހ. (1754 މ) ވަނަ އަހަރު ފެށިގެން ކުރެއްވި ހަނގުރާމައިގައި އަމިއްލަފުޅު ދިވެހިންނަށް ކާމިޔާބު ހޯދައިދެއްވިއެވެ. އަލްޣާޒީގެ ލަޤަބާއި ރަންނަބަނޑޭރިކަން ލިބިވަޑައިގެންފައި ވަނީ ފެށިގެން ކުރެއްވި މިހަނގުރާމައިން، ފެނިއެއްގެ ގޮތުގައި ވަޑައިގެންނެވި އިރުއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަދުންނާއި، ވަޒީ އަބަދު މުޙައްމަދު މަނިކުފާނު ސަލާމަތު ކުރެއްވުމަށް، ދެފަހަރު މަލިން ޙަސަން ރަންނަބަނޑޭރި މަނިކުފާނު ފޮނުއްވިއެވެ. ފުރަތަމަ ފަހަރު ފޮނުއްވި، އަލިރާޖާ އެބޭފުޅުން ބަޔަކާއިބަޔައި ބިޔައްބަލި ކަލަރަށްޖެހުނީ އަންދިރުކޮޅު އަށެވެ. ދެވަނަ ފަހަރު ކަނަނަންނޫރުގެވެ. ނަމަވެސް ދެ ފަހަރުވެސް ނާކާމިޔާބުވިއެވެ. ދިވެހި ރަސްކަން އަލްޣާޒީ ޙަސަން ރަންނަބަނޑޭރި ކިލެގެފާނު ދޫކޮށްފުޅުގެ ކުޅުދުއްވާތީވެ، ރިޔާސަތު 1170 (1757 މ) ވަނަ އަހަރުގެ ޝަޢުބާން މަހުގައި އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު އިމާދުއްދީން މަލިކުގައި އަވަހާރަވެވަޑައިގަތެވެ.

އައްސުލްޠާން ޣާޒީ ޙަސަން ޢިއްޒުއްދީން ރަސްކަމާ ބަލާ ފެށިއްޔަކީ މަރުވާއަހަރު، މަލާބާރީން މާލެ ހިފުއްޔާ ހަނދުދާ ރަސްކަމުގެ ގަދައިވަރުގެ ތަންތަން އަޅުން ބިނާކުރައްވައި، ވަރުދުރު ގަދައިވަރު އަޑިނަށް ހިނގައިގަން ކަނޑުރު ކުރެއްވިއެވެ. އަދިކުރަމުއްދަތާއި ބަދުރު އިންސާފު ހިންގެވުމުގެ

ވަޒީރުންނާއި މާފުށާއި ރާއްޖޭގެ ރަސްކަލަކު ރަސްކަމަށް ވިސްނަވަމުން، މުސްލިމީން ބަޑިކޮޅުތަކާއި ގަނޑުވެރިކަމާއި ރަސްކަމުގެ ކުރިއަރާ ބޮޑެތި ކާރުފަސާދަތަކުން ހިމާޔަތްކުރެއްވުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްކަމުގައި ކުރިއަށް ގެންދިޔައެވެ. މިރަސްގެފާނު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވެރިކަމާ އެއްލައްވާފައި، މިރާއްޖެއަށް ފުދިގެންނެވި ރިހަދާކުރަމުގެ ރަސްކަން ހިންގަވާ ރަސްކަމުގެ ދިރާސާ ކުރެއްވުމަށް 2 އަހަރު ގަބޫލު ކުރެއްވިއެވެ. މިރަސްގެފާނު ހަސްރަތު 1180 (1 ފެބްރުއަރީ 1767) ގައެވެ. ފަސްދުރުޖާގެ ހުކުރު މިސްކިތު ދަށުރަސްކަމުގެއިރާ އިބްރާހީމް ރަސްގެފާނުގެ ޖިޔާރަތުގައެވެ.

އައްސުލްޠާނުލް ޣާޒީ ޙަސަން ޢިއްޒުއްދީނުގެ މަޤާނުފުށް

ރާއްޖޭގައި ފާހަގަކުރާ ހުކުރު ދުވަސް

ނިޝާނުތަކުން ފުރަތަމަ އަލްޣާޒީ ޙަސަން ޢިއްޒުއްދީނުލް ހުކުރު އަށެވެ. އެބަޔަކު ގެންގުޅުއްވި މިނިވަންކަމާއި ޤައުމީ އަމާނާތް ދިފާޢުކުރުމުގެ ބާރާއި ޖާޒް ދިވެހި ހިތްވަރުކަމާއި ދިރުވައި ދިފާޢުކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

ދިވެހިބަސް ތާރީޚަށް ޚިދުމަތްކުރާ ޤައުމީ މަރުކަޒު، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ. 2005 މ.